

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-3>

**«ISSUES IN IMPLEMENTING THE LAW
ON THE MILITARY CHAPLAINCY SERVICE DURING WAR:
RIGHT TO FAITH OR VIOLATION
OF SECULARIZATION PRINCIPLES?»**

**«ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОМУ «ПРО СЛУЖБУ
ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА» В УМОВАХ ВІЙНИ:
ПРАВО НА ВІРУ ЧИ ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ
ПРИНЦИПІВ СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ»**

Terletskyi R. V.

*Postgraduate Student of the Theory
of State and Law Department
of the Institute of State and Law named
after V. M. Koretsky National Academy
of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Терлецький Р. В.

*аспірант відділу теорії держави
і права
Інститут держави і права
імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

З проголошенням незалежності України важливе місце в державі зайняли закони про свободу віросповідання як суб'єктивне юридичне право та релігійні організації як інструмент та система задоволення релігійних потреб. Для громадян України дія ст. 35 Конституції України [1], яка гарантує право на свободу вибору світогляду і віросповідання, забезпечується Законом «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. [2], Законом «Про службу військового капеланства» [3], та багатьма іншими підзаконними актами. Саме цими нормативно-правовими актами гарантується право на свободу совісті громадянам України та визначаються обов'язки держави щодо релігійних організацій (Церков) та обов'язки релігійних організацій (Церков) перед державою і суспільством. Сама ж норма ст. 35 Конституції України базується на **чітких принципах секуляризації**.

В Україні на сьогоднішній день діють також два міжнародно-правові документи, згідно яких Держава Україна зобов'язується гарантувати своїм громадянам право на свободу совісті та віросповідання, а саме: **Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод** [4], що набула чинності для України 11 вересня 1997 року та **Міжнародний пакт Організації Об'єднаних Націй про**

громадянські і політичні права (надалі Пакт), *ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73 р.* [5].

Статтею 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод **передбачено і гарантовано**, що кожен має право на свободу думки, совісті та релігії, а **Статтею 18 Пакту**, зазначається, що ніхто **не може зазнавати примусу**, що принижує його свободу мати чи приймати релігію, а обмеження права людини на свободу віросповідання можливе лише у тому випадку, **коли в цьому вбачається загроза для інших**.

Також варто зауважити, що згідно п. 2 ст. 4 Пакту говорить, що впровадження воєнного стану чи спецрежиму **не може бути підставою** для відступів від вищезгаданої статті 18, тобто **не може бути порушена свобода** на релігійне переконання. Тому, враховуючи реалії України, можна зауважити, що внутрішньоправовий режим воєнного стану, призив особи на військову службу або її мобілізація **не тягне за собою обмеження релігійних прав**, а отже, за державою **залишається обов'язок їх забезпечення**.

В контексті забезпечення права людини на свободу віросповідання та дотримання певних релігійних ритуалів і обрядів, ще з початку незалежності України виникло таке **суспільне явище як військове капеланство**, та активного поширення воно набуло після початку війни в Україні в 2014 році.

Одночасно з розвитком інституту капеланства постала гостра **проблема нормативно-правового забезпечення** діяльності військових капеланів. В результаті, наявність реальних бойових дій, у яких душпастирське служіння священників-капеланів засвідчило свою затребуваність, та всебічна підтримка ідеї капеланства з боку військового командування Збройних Сил України посприяли тому, що в грудні 2021р. було ухвалено Закон № 1915-IX «Про Службу військового капеланства», який запустив службу капеланів в правовому полі та змінив їх статус на війні. З прийняттям цього закону **відбулась своєрідна юридична сатисфакція** за багаторічну працю військових капеланів, адже вони надавали морально-духовну підтримку українським воїнам як в Україні так і у всіх куточках світу. Цей Закон врегулював відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців, визначив правові та організаційні засади і принципи діяльності служби військового капеланства, та заодно **створив серйозну суперечність**

з конституційним принципом секуляризації. Ця суперечність виникла через **принцип виплати заробітної плати** капеланам.

2 липня 2014 року Кабінет Міністрів України видав розпорядження № 677-р, яким ініціював запровадження штатних посад військових священників (капеланів) з подальшим працевлаштуванням на ці посади запропонованих релігійними організаціями кандидатур у підрозділах Збройних Сил, Національної гвардії, Державної спеціальної служби транспорту та Державної прикордонної служби з укладенням відповідних трудових договорів та зарахуванням їх до персоналу зазначених військових структур. [12]. На виконання цього розпорядження, з 1 березня 2015 року набрали чинності зміни у Класифікаторі професій ДК 003:2010, згідно з якими до професійної назви роботи «Священнослужитель» було віднесено додаткову посаду – «Військовий священник (капелан)» [13]. Вже 2017 року Мініборони, Національна гвардія, Адміністрація Державної прикордонної служби та Адміністрація Державної спеціальної служби транспорту ввела 150 одиниць посад військових капеланів, а станом на квітень 2023 р. введених посад капеланів лише в ЗСУ було вже 738. З точки зору закону, держава не може витратити кошти з бюджету на оплату тих чи інших послуг, що надаються релігійними організаціями, а акредитацію священнослужителя здійснюють саме вони. Крім того, послуги військового капелана не є імперативною нормою для всіх військовослужбовців, а лиш для тих, у кого є потреба здійснення певного релігійного ритуалу чи обряду.

У пояснювальній записці до Проекту Закону про Службу військового капеланства № 1915-IX вказується, що: «реалізація проекту не потребує додаткових фінансових і матеріальних витрат за рахунок Державного бюджету України». Та насправді, військові капелани, що підписали контракт і служать на своїх штатних посадах отримують заробітну плату з Державного бюджету, що в певній мірі суперечить принципу секуляризації держави і церкви, що ліг в основу ст. 35 Конституції України.

Та варто згадати, що першоджерелом **норми права є внутрішня суть народного духу** та життєвий устрій, який існує в Україні. Норми права породжуються самим життям та є невід'ємною складовою людського буття. Наразі вклад військових капеланів на фронті і в тилу важко переоцінити, адже вони не тільки задовольняють духовно-релігійні потреби військовослужбовців, але є прикладами людей з високими моральними ідеалами. Тому, на нашу думку, вже у післявоєнній Україні, є необхідність проведення реформи у відносинах

держави і церкви, починаючи зі зміни ст. 35 Конституції України, яка **повторює пагубну радянську атеїстичну ідеологію** і суперечить духу права, що побутує в державі. Під час війни автохтонні Українські церкви показали себе не лише як релігійні організації, а як партнери в боротьбі з ворогом. Нова, **реформована об'єднана Українська церква**, поставивши **права людини в основу співпраці**, має бути **партнером державі й надалі**, а держава, в свою чергу, має забезпечити юридичне врегулювання стосунків з церквою, задля побудови новоевропейської, привабливої для всього світу цивілізації, принципи функціонування якої жодною мірою не суперечать ні християнському вченню, ні фундаментальним вимогам що закладені в ООНівських та загально-європейських документах.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 від № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 року № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
3. Про службу військового капелана: Закон України № 1915-IX від 30 листопада 2021р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини), Документ 995_004, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі» від 02.07.2014 р. № 677-р [Електронний ресурс]. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2014-р.>
7. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження зміни до національного класифікатора України ДК 003:2010» від 18.11.2014 року № 1361 [Електронний ресурс]. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1361731-14>